

3. Murashko M.I. (1910). Kievskaya rysovalnaya school. Typography SV Kulzhenko. Number . 102. (in Ukr)
4. Ivanchenko A.I. (2004) Did the first art school in Ukraine or create spiritual obsessed. 23. (in Ukr)
5. Russov P.P. (1877) Rysovalnaya school in Kiev. 2. (in Ukr)
6. Turchenko U. Y. (1959). Questions artistic education; on the pages peryodyky posledney Patriotic Fourth of XIX century. Publishing House of the USSR Academy of Sciences. 52. (in Ukr)
7. Murashko M.I. (1901). Speeches at the celebration of the 25th anniversary of the school. (in Ukr)
8. Turchenko Y. S. Portrait of M. Murashko . 12. (in Ukr)
9. Mykola Murashko Blog: autograph. Number. 122 sheets. (in Ukr)

*Rusakova Liudmila Ivanivna, Kanev teacher-Methodist College of Culture and Arts Uman State Pedagogical University named Paul Tyczyn - a separate unit of the University, graduate student of Department - general pedagogy and history of pedagogy Uman State Pedagogical University named Paul Tyczyn.
e-mail: Lusija63@mail.ru*

CONTENTS ORIENTATION PRIVATE AND TEACHING ART EDUCATION AT THE KYIV DRAWING SCHOOL N.I. MURASHKO SEKONDDHALF OF XIX - EARLY XX CENTURY

Summary. The article deals with methodological orientation and tradition of private art education, including teacher activity Ukrainian artist Nikolai Ivanovich Murashko, head of the Kiev drawing school, the second half of the nineteenth century. These facts from his life demonstrate concern and great interest in the development of national art education. Reveals how professional and artistic skills at a given historical period contributed to the establishment and development of private art schools. Kyiv Drawing School - a private art-educational institution, which played a huge role in the development of national art education and training of artistic and pedagogical staff. The focus of the institution in the designated period largely defined advanced pedagogical views its head – N.I. Murashko

Kiev drawing school – artistic and educational institution, which played a huge role in the preparation of national artistic and pedagogical staff. Orientation of the institution framed advanced pedagogical views of its leader M. Murashko and benefactor, philanthropist and trustee IM Tereshchenko - the main financier of the holder of the school.

Given the existing statelessness nation in the study period, the Ukrainian benefactors was assigned the mission to promote the rise of original national culture. Geography philanthropy included the territories of almost all modern Ukraine. It is not obmezhovivalas leading centers of social and public life was closely connected with the surrounding estates and district towns inhabited by industrialists, merchants and nobility. This is the range of a few people who have permanent source of income, and their donations were voluntary share of necessary public life.

Keywords: drawing school, a private art school, art school, artistic and educational activities.

*Одержано редакцією 22.02.2016
Прийнято до публікації 25.02.2016*

УДК 377.011.3

КОПТЄВА Ольга Миколаївна

аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail: julaschka111@rambler.ru

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНА ЗРІЛІСТЬ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. У статті вказується важливість формування соціально-професійної зрілості учнів професійно-технічних навчальних закладів, оскільки вони не завжди підготовлені до реалії життя. Соціально-професійна зрілість учня аналізується через розкриття понять «зрілість», «соціальна зрілість» та «професійна зрілість». Під соціально-професійною зрілістю ми розуміємо якість особистості учня, що характеризується прийняттям та засвоєнням соціальних та професійних

норм і принципів, відповідальним ставленням до своїх майбутніх професійних обов'язків та активною участю у практичній діяльності.

Ключові слова: особистість, учень ПТНЗ, зрілість, професійна зрілість, соціальна зрілість, соціально-професійна зрілість.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в Україні призводять до змін пріоритетів в усіх сферах суспільного життя. Це безпосередньо впливає на молоде покоління, в свідомості та поведінці якого ще не сформувалися та в достатній мірі не закріпилися ціннісні орієнтації. Тому стає вкрай важливою проблема формування зрілої особистості, здатної самостійно і відповідально впливати на події власного життя та життя оточуючих людей, з якими постійно взаємодіє. У цьому контексті актуальності набуває проблема виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів, оскільки вони роблять перший крок у доросле життя і мають самореалізуватися в праці, навчитися приймати відповідальні рішення, бути наполегливими у здійсненні своїх планів та адаптуватися до умов ринкової економіки.

В той же час результативність професійної освіти визначається не стільки тим, як забезпечується засвоєння учнями професійних знань та умінь, скільки їх підготовленістю до свідомої активності і самостійної діяльності в різних сферах життя суспільства. Практика показує, що майбутні фахівці не завжди підготовлені до реалій життя, не відповідають вимогам суспільства (низька самоорганізація, недостатній розвиток здібностей до самоудосконалення і самовираження, слабкий прояв суспільної активності, пасивне відношення до перетворень, що відбуваються в суспільстві). У зв'язку з цим особливе значення для теорії та практики сучасної освіти набуває проблема формування соціально-професійної зрілості учнів ПТНЗ.

Аналіз останніх публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить, що в теорії педагогіки немає комплексного дослідження, присвяченого проблемі формування соціально-професійної зрілості в учнів ПТНЗ. Для її аналізу необхідно звернутися до наукових досліджень таких категорій, як «зрілість» (А. Реан, Г. Олпорт, В. Максимова, К. Абульханова-Славська, В. Сафін, О. Штепа та інші), «соціальна зрілість» (Д. Фельдштейн, Л. Коган, Х. Ремшмідт, В. Радул, М. Лебедик, С. Поліщук та інші), та «професійна зрілість» (М. Ємельянова, Л. Каменева, Г. Яворська, В. Бодров, Л. Канішевська та інші).

Мета статті – детально проаналізувати поняття «зрілість» та «соціально-професійна зрілість» учнів професійно-технічних закладів.

Виклад основного матеріалу. У соціолого-педагогічному словнику поняття «зрілість явища чи якості» пояснюється як певний стан, що настає у міру того, як якості чи властивості, котрі розвиваються в предметі або явищі, досягають рівня, при якому вони у своїй сукупності найбільш повно виявляють сутність певного предмета чи явища [1, 125].

У словнику з психології запропоновано дещо інше визначення зрілості (як стан повного розвитку особистості, цілковитої готовності до чого-небудь) і пов'язане саме з дорослішанням особистості, готовністю до найвищого розвитку духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей. Характеристиками зрілої особистості виділяють розвинене почуття відповідальності, потребу особистості в турботі про інших, здатність до активної взаємодії з оточуючими, ефективне використання своїх знань та практичних умінь; конструктивне вирішення складних життєвих проблем на шляху до самореалізації [2, 126].

Але поняття «зрілість» і «дорослість» особистості не тотожні. Розуміння зрілості як періоду дорослішання – це лише один із варіантів застосування цього терміну. Так, А. Реан зазначає, що вони розходяться, якщо мова йде про дорослість та професійну зрілість. Це є важливим для нашого дослідження, оскільки учні, які вступають до професійно-технічного закладу, вже зробили свій вибір професії, а значить пройшли новий етап формування зрілої особистості, що відрізняє їх від однолітків [3, 90].

В. Максимова, говорячи про дорослішання особистості, спирається на акмеологічний підхід, де зрілість виступає критерієм розвитку людини. В якості цілі навчання і виховання

стає цілісний розвиток учня, який має привести до формування певного рівня і виду зрілості на кожному кроці навчання і вікового розвитку людини. Зрілість – це вираження акме, вершина, яка виникає на перетині гетерогенних процесів: вікового психофізичного розвитку з домінуванням онтогенетичних закономірностей і навчально-виховного процесу з домінуванням закономірностей соціокультурного розвитку.

Автор зазначає, що зрілість – це певний рівень розвитку особистості, який так чи інакше співпадає з періодами навчання. І кожний такий етап закінчується досягненням певної вершини, певного виду зрілості як готовності до розвитку – навчання на наступному етапі [4, 240].

В той же час поняття «зрілість» досить широке і його не можна зводити чи то лише до дорослішання, чи до формування моральних цінностей. Якщо у суспільних науках основна увага приділяється фізичній зрілості особистості, то у психології вона пояснюється як певний етап життєвого шляху людини і характеризується стійкістю соціального стану, певними професійними досягненнями та усталеною системою цінностей.

Психолог Гордон Олпорт [5] вказує на зрілість як часовий проміжок, процес, що відбувається в часі і просторі, проходячи певні етапи. Вона триває протягом всього життя і залежить від мотивів особистості.

Автор виділяє шість основних характеристик психологічно зрілої особистості:

1. Зріла людина має широкі межі «Я». Вона може подивитися на себе зі сторони, побачити свої позитивні і негативні сторони, свою соціальну активність (спілкування з оточуючими, зацікавленість певним видом діяльності, бажання вирішувати політичні та релігійні питання у своєму житті та житті оточуючих людей).

2. Зріла людина завжди готова до теплих соціальних стосунків, що проявляються через такі категорії, як дружба інтимність та співчуття. Перша виявляється у здатності людини переживати глибоку любов, повагу, розуміння до рідних, близьких людей. Друга – через розуміння та співпереживання і толерантність до оточуючих.

3. Зріла людина сприймає себе такою, якою вона є і завжди емоційно стабільна. Вона адекватно ставиться до своїх недоліків і до того, що її може дратувати. Це пояснюється вмінням справлятися з пригніченням, почуттями гніву та провини. Таке ставлення до життя позитивно впливає як на саму особистість, так і на людей, які знаходяться поруч.

4. Зріла людина реалістично сприймає навколишній світ, свій досвід та домагання.

5. Зріла людина позитивно сприймає себе, а тому готова до самопізнання. Важливою складовою частиною самопізнання є гумор. Він дозволяє людям бачити і сприймати вкрай абсурдні аспекти власних і чужих життєвих ситуацій.

6. Зріла людина має цілісну життєву філософію, а значить може виділити значимі речі у власному житті через сформовану систему цінностей [5].

Виходячи з вищезазначеного варто відмітити, що стосовно людини поняття «зрілість» співвідноситься із становленням її як особистості. Так, Г. Яворська трактує «зрілість» як особливу межу, яку досягає людина на певному етапі свого розвитку і яка співпадає з найбільш повним розкриттям та реалізацією її можливостей у провідних сферах життєдіяльності [6, 16].

К. Абульханова-Славська [7] зазначає, що зріла особистість прагне до проведення своєї певної життєвої лінії, тобто усвідомлення себе суб'єктом особистого життя. Такої ж думки дотримується і В. Сафін [8], який вважає, що показником зрілості особистості є усвідомлення себе суб'єктом, здатного тверезо дивитися на речі, відносини, бути готовим створювати соціально значиму діяльність і виконувати її.

О. Штепа наголошує на тому, що змістом особистісної зрілості є відповідальна побудова людиною власної концепції життя згідно з загальними моральними принципами та особистою місією [9].

Виходячи із вищезазначеного, можна стверджувати, що зрілість особистості не обмежується певними відрізками часу, а здійснюється на всіх етапах життя людини. Це не кінцевий стан, до якого має спрямовуватися особистість, а лише наступна сходинка до подальшого розвитку.

В. Максимова зазначає, що вікові етапи розвитку пов'язані з періодами навчання, кожен з яких завершується досягненням своєї вершини (певного виду зрілості). Ця зрілість відкриває шлях до нового етапу: дошкільник досягає шкільної зрілості як готовності до навчання у школі; випускник початкової школи готується до навчальної зрілості як готовності до навчання у основній школі; випускник основної школи досягає особистісної зрілості, що проявляється у виборі подальшого шляху навчання; випускник середньої школи – до соціальної зрілості, як готовності до особистісного і професійного самовизначення [4, 241].

Значить перед педагогічним колективом професійно-технічних навчальних закладів стоїть важливе завдання – створення оптимальних умов для формування кваліфікованого робітника як фахівця, який володіє міцними професійними знаннями, і як соціально зрілу особистість.

Показниками особистісної зрілості у цьому віці (як сходинки до нового етапу – до соціальної і професійної зрілості) виступають: володіння відповідними знаннями, уміннями та навичками, необхідними для подальшого професійного навчання; сформованість «Я концепції» особистості, адекватної самооцінки та здібності до саморегуляції поведінки і діяльності; висока мотивація досягнення успіху в обраному напрямі навчання; психофізіологічні знання про себе і бажання вести здоровий спосіб життя; гуманістична позиція в спілкуванні та взаємодії з людьми різного віку, відповідно до власних моральних переконань [4].

Наявність та сформованість цих показників дозволяють учню відповідально та усвідомлено зробити самостійний вибір подальшого освітнього маршруту.

В той же час, досліджуючи психологічні умови розвитку соціальної зрілості учнів вищого професійного училища, С. Поліщук зазначає, що соціальна зрілість не є віковою категорією і залежить від умов, у яких росте і виховується особистість. Соціально-зрілою є особистість, в якій сформована система соціальних якостей, а рівень її розвитку відповідає суспільним потребам [10].

Необхідно зазначити, що проблема розвитку соціальної зрілості особистості досліджувалася у контексті різних наук, а тому і має різні підходи до її тлумачення.

Для нашого дослідження вагомими є погляди Д. Фельдштейна, який неодноразово підкреслював наявність індивідуального і соціального у соціальній зрілості. «У процесі соціального визрівання здійснюється як усвідомлення, засвоєння і реалізація соціальних норм, принципів, відношень, так і присвоєння і реалізація нової «самості» (нового рівня самосвідомості, самовизначення), що дозволяє індивіду не тільки відтворювати у своїй діяльності привласнене соціальне, але й забезпечує відповідні можливості у цьому відтворенні і функціонуванні нової соціальної позиції, а також можливість подальшого здійснення себе як діючого суб'єкта. Саме у такому двоєдиному відтворенні і відбувається соціальне дорослішання, проявляється ступінь соціальної зрілості» [11, 8].

В свою чергу, Х. Ремшідт робить узагальнення, що психосоціально зрілою можна вважати людину, яка в міру своїх можливостей вирішила вікові задачі розвитку, стала відповідальною за свої вчинки та вчинки близьких людей та усвідомила свій соціальний обов'язок. На думку вченого, психосоціальна зрілість включає шкільну і професійну зрілість, зрілість як усвідомлення і здатність відповідати за правопорушення (коли учень зрозумів неправильність свого вчинку та надалі діє відповідно до своїх висновків) [12].

Також досить влучно пояснює сутність соціальної зрілості Л. Коган: «Соціальна зрілість є системна якість, стан, ступінь розвиненості системи особистості як єдиного цілого. Соціальна зрілість особистості характеризується ступінню присвоєння суспільних відносин і їх реалізацією в своїй практичній діяльності, тобто ступенем розвитку соціально сутнісних сил особистості, її світобаченням, знаннями, здібностями, потребами, навичками, уміннями, соціальними почуттями. Про соціальну зрілість особистості ми розмірковуємо в подіях, за ступенем узгодженості в них суспільних і особистих інтересів. Найбільш загальними, хоча і не достатніми ознаками соціальної зрілості можна вважати: а) відповідність даної особистості основним сутнісним характеристикам історичного типу особистості; б) відповідність її образу життя, її життєдіяльності вимогам даного класу до образу життя кожної окремої особистості» [13, 3-12].

Соціальна зрілість проявляється не в рівні знань та умінь учня (хоча є однією із умов досягнення соціальної зрілості), а в його діяльності. Говорячи про соціально зрілу особистість, не можна уявити певний кінцевий рубіж, якого людина досягла назавжди. Якщо людина припиняє працювати над собою, то через деякий час вона почне відставати від інших у рівні загального розвитку, а отже не буде соціально зрілою.

На думку В. Радула, «соціальна зрілість – це певний ступінь розвитку особистості, який сприяє творчому освоєнню різних видів культури, а також створює можливість найефективніше приносити користь оточуючим, своєю участю у різних видах діяльності» [14, 23].

Виходячи із вищевказаного, соціальну зрілість необхідно розглядати як таку, що відображає наскільки особистість розуміє своє місце в суспільстві, наскільки відповідально ставиться до своїх обов'язків та вчинків, які має погляди та переконання і як застосовує їх у своєму житті, відповідно до прийнятих нею соціальних норм. Як інтегральна характеристика особистості, соціальна зрілість виражає певний якісний стан її розвитку, таку ступінь оволодіння людиною досвідом, яка дозволяє їй виступати повноправним суб'єктом суспільно-практичної діяльності.

Як зазначає М. Лебедик, «соціальна зрілість є узагальненою характеристикою цілісного розвитку особистості, яка відбиває фактично засвоєний молодого людиною зміст культур, перш за все, моральної та професійної, і дозволяє цілеспрямовано виконувати основні соціальні функції в сфері праці, спілкування і пізнання. Цілісність рівня соціальної зрілості учня і випускника досягається при взаємодії трьох її елементів – соціального самовизначення, соціальної активності та соціальної відповідальності» [15, 118].

У процесі навчання учні професійно-технічних навчальних закладів засвоюють знання та вміння, вчать будувати своє професійне майбутнє, набувають здатності до спілкування, самопізнання своїх дій, виробляють критичне ставлення до суспільного життя. Тобто, вони готові бути активними, здійснювати свідомі та відповідальні дії, що, звичайно, є показником певного рівня розвитку їх соціальної зрілості.

Для подальшого вивчення поняття «соціально-професійна зрілість» важливе значення має аналіз «професійної зрілості», яка є домінуючою у визначенні її сутності.

На думку Л. Каменевої, професійна зрілість – це системна якість особистості, яка закладається і формується у процесі професіогенеза особистості й відображає його якість. Професійна зрілість стає необхідною умовою досягнення акме особистості, його мотивом і базовою цінністю професіонала та за структурою складається з професійної спрямованості особистості як відповідності здібностей і умінь людини вимогам професії; розвиненої професійної свідомості; наявності власної професійної філософії; розвиненої професійної рефлексії; позитивної професійної Я-концепції; професійної мобільності як постійної готовності до навчання; відповідності сенсожиттєвих орієнтацій професійним цілям; сформованої професійної ідентичності [16, 36].

На думку М. Ємельянової, професійна зрілість майбутнього фахівця є інтегративною якістю особистості, що відображає змістово-смыслову єдність соціальних, академічних і особистісних його якостей і забезпечує успішну самореалізацію у професійній діяльності, соціалізацію та гармонізацію з оточуючим середовищем [17, 234]. Дослідниця вважає, що особистісна, академічна та соціальна зрілість – це системотворчі одиниці професійної. В свою чергу, Г. Яворська включає до професійної зрілості соціальну (володіння правовими нормами, засобами професійної діяльності і співробітництва, загальноприйнятими у суспільстві прийомами професійного спілкування), особистісну (володіння засобами самовираження і саморозвитку) та діяльнісну (володіння на високому рівні професійною діяльністю, засобами самореалізації і саморозвитку особистості в межах професії, здатність до творчих проявів своєї індивідуальності). Автор підкреслює, що професійна зрілість може бути визначена як особлива властивість особистості, яка лежить в основі встановлення діалектичної рівноваги між суспільно визначеними вимогами професії і можливостями особистості. [6, 50-51].

Близькою для нашого дослідження є думка і В. Бодрова, який вказує, що професійну зрілість можна визначити як «властивість суб'єкта праці, що характеризується вищим рівнем

особистісного та професійного розвитку і проявляється у високому професіоналізмі, кваліфікації та компетентності, а також у гармонійному розвитку моральних, етичних, культурних, соціальних і професійно значущих якостей і рис особистості» [18].

Узагальнення результатів наукових досліджень щодо трактування суті понять «зрілість», «соціальна зрілість» та «професійна зрілість» дають нам можливість перейти до визначення «соціально-професійна зрілість», яке досліджувалося такими науковцями, як Г. Яворська, О. Ганжа та Т. Хмуринаська.

Г. Яворська під соціально-професійною зрілістю розуміє «стан особистості, що виникає в результаті досягнення рівня розвиненості, за якого формуються соціальні та професійні якості, що в своїй сукупності виявляють соціально-професійну сутність самої особистості» [6, 49]. О. Ганжа це поняття трактує як «якість розвитку особистості, вершина акме соціально-професійного розвитку, яка сприяє найбільш ефективному досягненню очікуваних позитивних результатів» [19, 14]. А Т. Хмуринаська пояснює соціально-професійну зрілість «як інтегративну якість особистості, що розкривається через особисту, академічну, соціальну та професійну зрілість і проявляється в її прагненні до самовизначення, самореалізації, ініціативності, соціальної відповідальності, творчого підходу до вирішення професійних завдань» [20].

Ми ж схилиємося до думки, що професіоналізм випускників ПТНЗ буде залежати від рівня сформованості їх соціально-професійної зрілості, яка розуміється як якість особистості учня, що характеризується прийняттям та засвоєнням соціальних та професійних норм і принципів, відповідальним ставленням до своїх професійних обов'язків та активною участю у практичній діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Всі ці дослідження науковців стануть опорою у нашому дослідженні соціально-професійної зрілості учнів професійно-технічних навчальних закладів. Оскільки вивчення літературних джерел, нормативно-правових актів та інших матеріалів, аналіз якості професійної підготовленості учнів професійно-технічних навчальних закладів до виконання професійних обов'язків з урахуванням сучасних і перспективних вимог дали можливість виявити окремі суперечності, що негативно позначаються на кінцевому результаті навчально-виховного процесу, зокрема: між високими вимогами суспільства до ефективної професійної діяльності випускників ПТНЗ і низьким рівнем їхньої особистісної відповідальності за результативність своєї діяльності; між необхідністю впровадження сучасних педагогічних технологій у професійно-технічні навчальні заклади та недостатньою підготовкою викладачів; між вимогами суспільства щодо підвищення престижу учня ПТНЗ і їхнім недостатнім інтелектуальним, моральним і професійним потенціалом; між необхідністю послідовного розвитку творчої активності, лідерських, комунікативних і ділових якостей майбутнього фахівця та відсутністю необхідних педагогічних умов для їх вияву і стимулювання.

Розв'язання даних суперечностей є вкрай необхідними, оскільки вік учнів професійно-технічних навчальних закладів – це завершення перехідного стану від дитинства до дорослості, це вік, коли настає розумова, вольова, емоційна та фізична зрілість, відбувається розвиток самосвідомості, відбувається активне формування соціально-професійної зрілості особистості у соціально-педагогічному просторі. В навчальному закладі відбувається перетворення учнів з об'єкта в суб'єкт діяльності і виховання, що пов'язане зі зміною їх соціального статусу, утвердженням нових ролей і збагаченням соціальних функцій, що передбачає досягнення ними відповідного рівня соціально-професійної зрілості.

Список використаної літератури

1. Соціолого-педагогічний словник / За загальною ред. В.В. Радула, вид. 2-ге. – Харків: Мачулін, 2015. – 444 с.
2. Психологія. Словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
3. Реан А.А. Акмеология личности / А.А. Реан // Психологический журнал, 2000. – Т.21. – №3. – С. 88-95.
4. Максимова В.Н. Зрелость как акмеологический критерий развития растущего человека / В.Н. Максимова // Мир психологи, 2002, №3 (31). – С. 239-245.

5. Оллпорт Гордон Личность в психологии / Гордон Оллпорт – М.: «КСП+», 1998. – 345 с.
6. Яворська Г.Х. Соціально-професійна зрілість курсантів вищих закладів освіти МВС України : [моногр.] / Г.Х. Яворська. – Одеса : ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. – 408 с.
7. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. / К.А. Абульханова-Славская – М. : Мисль, 1991.– 299 с.
8. Сафин В.Ф. Психология самоопределения личности: Учеб. пособие. / В.Ф. Сафин – Свердловск, 1986. – 142 с.
9. Штепа О.С. Пропrium особистості // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. № 2. – С. 26-34.
10. Поліщук С.П. Психологічні умови розвитку соціальної зрілості учнів вищого професійного училища. Дис. ... канд. психол. наук.: 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія» / С.П. Поліщук – Київ, 2007. – 201 с.
11. Фельдштейн Д.И. Социализация и индивидуализация – содержание социального взросления и социально-психологической реализации детства // Мир психологии. – 1998. – №1. – С. 5-11.
12. Ремшмидт Х. Психология взросления // Подросток и семья / Х. Ремшмидт – Самара: Издат. Дом «БАХРАХ-М», 2002. - С. 258-265.
13. Коган Л.Н. О понятии «социальная зрелость» / Л.Н. Коган // Формирование социальной и профессиональной зрелости студентов. - Свердловск, 1985. – С. 3-12.
14. Радул В.В. Соціально-педагогічна зрілість: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Радул. – К., 2001. – 202 с.
15. Лебедик Н.П. Роль учебных занятий в становлении социальной зрелости личности / Н.П. Лебедик // Педагогическое образование, М.: МГПИ, 1991.– №4. – С. 118-123.
16. Каменева Л.В. Роль сенсожиттєвих орієнтацій у досягненні професійної зрілості професіонала / Л.В. Каменева // Психологічні перспективи. Спеціальний випуск. Становлення особистості як суб'єкта життєвого шляху. Т.3 – Київ, 2011. – С. 30-36.
17. Емельянова М. А. Становление профессиональной зрелости социального педагога в образовательном процессе вуза : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / М. А. Емельянова. – Оренбург, 2004. – 378 с.
18. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности: учеб. пособие для вузов / В.А. Бодров. –М.: ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.
19. Ганжа О.В. Соціально-професійна зрілість майбутнього вчителя історії: навчальний посібник / О.В. Ганжа. – Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2011. – 78 с.
20. Хмуринська Т.О. Формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах. Дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти / Тетяна Олександрівна Хмуринська – Тернопіль, 2013. – 297 с.

References

1. Radul V.V. Sociological and pedagogical Dictionary (2015) *Kharkiv: Machulin, 444 (in Ukr)*
2. Psychology. Dictionary (1990) *M.: Politizdat, 494 (in Rus)*
3. Rean A.A (2000) The akmeology of the personality *Psihologicheskij zhurnal (Psychological Journal)*, 21- 3, 88-95 (in Rus)
4. Maximova V.N. (2002) Maturity as the akmeological criterion of development of the increasing human *Mir psihologii (World of Psychology)*, 3 (31), 239-245 (in Rus)
5. Gordon Allport (1998) Personality in psychology *M.: «PCB +», 345 (in Rus)*
6. Yavors'ka G.H. (2005) Social-professional maturity of the cadets of higher educational institutions of MIA of Ukraine [monograph], *Odessa «PLASKE ZAT», 408 (in Ukr)*
7. Abulkhanova-Slavskaya K.A (1991) Strategy of life *M.: Misl. (Thought)*, 299 (in Rus)
8. V.F. Safin (1986) The psychology of self-identity: a manual, *Sverdlovsk, 142 (in Rus)*
9. Shtepa A.S.(2004) Proprium of the personality *Praktichna psihologiya ta sotsialna robota (Practical Psychology and Social Work)*, 2, 26-34 (in Ukr)
10. Polischuk S.P. (2007) Psychological conditions of of development of the social maturity of the students of higher vocational schools *Dis. ... kand. psihol. nauk. 19.00.07 – «Pedagogichna ta vikova psihologiya» (Dis. ... Candidate. Psychological. Sciences: 19.00.07 – «Educational and Developmental Psychology»)*, Kyiv, 201 (in Ukr)
11. Feldstein D.I. (1998) Socialization and individualization - the content of growing social and socio-psychological rehabilitation of child *Mir psihologii (The World of Psychology)*, 1, 5-11 (in Rus)
12. Remshmydt H. (2002) The Psychology of Growing Up *Psychology Podrostok i semya (Adolescent and Family)*, Samara «Bahr M», 258-265 (in Rus)
13. L.N. Kogan (1985) About the concept «Social maturity» *Formirovanie sotsialnoy i professionalnoy zrelosti studentov (Formation of social and professional maturity of the students)*, Sverdlovsk, 3-12 (in Rus)
14. V.V. Radul (2001) Social and educational maturity: a textbook for university students *Kyiv, 202 (in Ukr)*
15. Lebedyk N.P (1991) Role of the educational lessons in the formation of social personality's maturity *Pedagogicheskoe obrazovanie (Teacher Education)*, M.: MGPI, 4, 118-123 (in Rus)
16. L.V. Kameneva (2011) Role of the sensitive-vital orientations in achieving the professional maturity of the professional *Psihologichni perspektivi. Spetsialniy vipusk. Stanovlennya osobistosti yak sub'ekta zhittєvogo shlyahu (Psychological perspectives. Special Issue. The formation of the individuality as the subject of life way)*, Kyiv, 3, 30-36 (in Ukr)
17. Emelyanova M.A. (2004) Professional formation of the maturity of social teacher in high school educational process: *diss. ... d-ra ped. nauk : 13.00.08 «Teoriya i metodika professionalnogo obrazovaniya» (diss. ... dr. ped. sciences: 13.00.08 «Theory and Methods of Professional Education»)*, Orenburg, 378 (in Rus)

18. Bodrov V.A.(2001) The Psychology of Professional Usage *Ucheb. posobie dlya vuzov (A manual for high schools)*, M.: PER SE, 511 (in Rus)
19. O.V. Ganzha (2011) Social and professional maturity of future history teachers: a manual «*Tsentr operativnoyi poligrafii «Avangard»*, (Kirovograd: PE «Center offset printing «Vanguard»), 78 (in Ukr)
20. T.O. Hmurynska (2013) Formation of social-professional maturity of future social teachers at the higher educational institutions. *Dis. ... kand. ped. nauk.: 13.00.04 – Teoriya i metodika profesiynoyi osviti (Dis. ... Candidate. ped. Sciences : 13.00.04 - Theory and Methods of Professional Education)*, Ternopil', 2013, 297 (In Ukr).

КОПТЯЄВА Ольга Миколаївна, graduate student of pedagogy and educational management Kirovograd state pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko
e-mail: julaschka111@rambler.ru

THE ESSENCE OF CATEGORY OF SOCIAL AND PROFESSIONAL MATURITY OF PUPILS VOCATIONAL SCHOOLS

Summary. It has been indicated in the article the importance of socio-professional maturity of the students of the vocational-technical schools, as they are not always prepared for the realities of life and do not conform to the requirements of the society. Socio-professional student's maturity has been analyzed by disclosing the concepts of "maturity", "social maturity" and "professional maturity." Also it was taken into consideration that the age of the individual stages were associated with the periods of learning, each of which was ended with the achievement of a certain kind development of the maturity. The age PTEI students - is the completion of the transition period from childhood to adulthood, and it is the age when the rational, volitional, emotional and physical maturities become, it is the development of self-awareness is an active formation of social and professional maturities of personality in social and educational space. We understand, as social and professional maturity, the quality of the student's personality, which is characterized by the adoption and assimilation of social and professional standards and the principles of responsible attitude to their future professional responsibilities and active participation in the practice work.

Key words: personality, PTEI student, maturity, professional maturity, social maturity, social-professional maturity.

Одержано редакцією 22.03.2016
Прийнято до публікації 25.03.2016

УДК 811.111(07):372.4

ГАЙДУК Світлана Євгенівна
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету
імені Івана Франка
e-mail : hayduks@mail.ru

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ГОВОРІННІ

Анотація. У статті розглянуто методика формування англомовної компетентності дітей дошкільного віку у говорінні як одній із основних складових англомовного спілкування. Автором висвітлено ігрові вправи на кожному етапі навчання англомовного діалогічного і монологічного мовлення дошкільників.

Ключові слова: компетентність, говоріння, діти дошкільного віку, ігри, діалог, монолог.

Постановка проблеми. В останні роки навчання англійської мови в дошкільних навчальних закладах набуло стрімкого розповсюдження, що зумовлено як інтеграцією України до Європейського співтовариства, так і вимогами сучасного суспільства до особистості. Однак, як показує практика, дошкільне навчання дітей англійської мови часто відбувається стихійно, методика навчання недостатньо враховує загальний комунікативний